

Povídání ateistovo a malování Mgr. Plivníkovo
věcí křesťanských se týkající.
Část 41. – Nedej zahynouti...

Už několikrát v minulých „Povídáních“ padla zmínka o popularitě některých světců, namátkou u sv. Rochovi nebo v povídání o sv. Františkovi. Popularita těchto a některých dalších se ovšem váže k dobám dávnějším nebo i zcela nedávným, ale dnes už to s jejich znalostí u veřejnosti není moc slavné. Ale jeden světec je i v hodně ateistickém české prostředí s přehledem překonává, byť je to skoro překvapující. Je svým způsobem dost problematický. Někteří historici pochybují o jeho existenci či ji spojují s jeho jménem v jiném jazyce, jiní zpochybňují jeho lebku, důležitou relikvii. Řada politiků si z něj udělala beranidlo pro své názory a vrchol tomu nasazuje skutečnost, že o něm vlastně naši současníci už skoro nic nevědí, ve škole se o něm (a mnoha dalších) neučí, nebo jen povrchně, ale přesto se k němu veřejnost masově hlásí.

Již na více místech jsem zmínil, že národní povědomí je tvořeno sdílením místa, jazyka, hospodářského života a historie, té skutečné postavené na faktech, ale i legendární, založené na pověstech obecně přijímaných, ba i jen literárně fiktivních. A tak jako si Francouzi nedají vzít tři-čtyři mušketýry, tak Češi si nedají vzít kněžnu Libuši, babičku ze Starého bělidla, Josefa Švejka nebo Járu Cimrmana.

Ale všechny s přehledem překonává Václav, kníže z dynastie Přemyslovců. Provází nás všemi dějinnými zvraty, jimiž prošel český národ od počátku druhého tisíciletí až do jeho konce a zdárně v tom pokračuje i v tisíciletí třetím. Těch minimálně tisíc let, které nás od něj dělí, představuje řekněme padesát lidských generací, které na něj nezapomněly a jeho památku si nesou dál a dál.

Přežil ve vědomí národa Přemyslovce, Lucemburky, husitské šílenství, kalvínsko-luteránské protestanty, opakovaně Habsburky a Lotriňáky, Jagellonce, prezidenty, protektory, přežil s námi okupanty, cizí vrchnosti z Východu i Západu, a doufejme že s námi překoná i vrchnosti současné a všelijaké vetřelce.

Málo se ví, že se v počátcích republiky uvažovalo o hymně postavené na Svatováclavském chorálu. Politická strana českých monarchistů se toho ostatně dožaduje dodnes.

Nejstarší zapsaná verze, zachycená v kronice Beneše Krabice z Weitmile z roku 1368 obsahuje celkem 3 sloky. Kališníci, ač mnohé světce odmítali, na svatováclavský chorál nedali dopustit. Sborník litoměřický z roku 1475, shrnující husitské písně, už má zapsáno celkem 9 slok. A Rukopis pražské univerzitní knihovny, jehož původ není přesně datován a je nejpozději ze 16. století, má už 10 slok, stejně jako dnes užívaná moderní verze. A slova, která se dnes nacházejí na podstavcích soch a nad branami kostelů, se, byť s jiným slovosledem, objevila už v té husitské verzi:

Ty jsi dědic české země, rozpomeň se na své plémě,
nedej zahynouti nám ni budoucím, svatý Václave!

O životě svatého Václava se toho moc neví a čerpat lze pouze z několika svatováclavských legend vzniklých na našem území nebo v okolních zemích. Narodil se někdy kolem roku 907 a zavražděn byl 28. září roku 929 nebo 935 (ta nejistota pramení z toho, že je znám kalendářní den vraždy a skutečnost, že to mělo být pondělí. A tomu vyhovují jen ty dva roky.)

Kdo se trochu zabýval historií Přemyslovců, ten ví, že bratrovraždy a vůbec vraždy mezi příbuznými či dokonce vyvraždění soupeřících rodů/kmenů, patřily k tehdejší politické kultuře. Václav, který se zasazoval přijetí křesťanství hlavně pod výchovným vlivem své babičky, později svatořečené sv. Ludmily, nutně musel v tehdejší společnosti vybočovat. Byl synem Přemyslovce Vratislava I. a matky Drahomíry (snad ze Stodor?). Protože nebyl v době otcovy smrti ještě způsobilý vládnout, regentství se ujaly jak babička, tak matka. Matka byla ve stálých náboženských a zahraničně politických rozepřích se svou tchyní Ludmilou (na které Němce se orientovat – Sasy nebo Bavoráky), a je jí připisována vražda sv. Ludmily. Na to si pochopitelně zjednala lidi a nechala Ludmilu uškrtnit jejím závojem, aby nebyla prolita mučednická krev. Svatořečení Ludmily o století později to ovšem nezabránilo a je zobrazována se šálou kolem krku. Stala se tak první českou světící. Jak vidět, vliv žen na politiku už v té době nebyl nijak zanedbatelný a prostředky k němu se nijak úzkostlivě nevybíraly.

Svatováclavské legendy nevznikaly primárně kvůli Václavovu životopisu, ale právě kvůli jeho úsilí o christianizaci země. V jisté shodě uvádějí, že byl svým bratrem Boleslavem pozván do (Staré) Boleslavi na jakousi rodinnou sešlost a k oslavě svátku svatých Damiána a Kosmy. Následujícího dne pak došlo k vraždě, kterou ovšem legendy nepopisují zcela shodně a není tedy zcela jisté, zda vraždil osobně Boleslav (zřejmě ale přítomen byl) nebo jeho družiníci.

Po Václavově smrti se knížecího stolce ujal sám Boleslav. Asi 14 let se handrkoval se Sasy, zřejmě odmítal platit jisté množství volů a stříbra (čísla uváděná nejsou nikterak doložená). Celé se to stalo o skoro tisíc let později politickou rozbuškou, kdy mnozí politici vyzdvihovali ochotu Václava platit tento tribut (hlavně v době Protektorátu) a jiní zase oceňovali, že Boleslav se tomu vzepřel. Celé je to ovšem jenom vnášení aktuálních politických záměrů do dávné historie, která se však řídila zcela jinými myšlenkami a zvyklostmi. Různá vzájemná placení „výpalného“ byla naprosto běžná, takže Václav sice platil do Saska, ale saský vládce Jindřich Ptáčník zase platil Maďarům, aby si udržel mír v jejich směru a mohl se věnovat likvidaci pobaltských Slovanů. A přemyslovská knížata a nakonec i sám Boleslav (na to se nesmí zapomínat) platila „Němcům“ za jejich případnou vojenskou pomoc proti nepříteli vnějšímu i vnitřnímu. Němce je nutno ovšem psát v uvozovkách, protože Německo v té době neexistovalo a do jeho vzniku to trvalo ještě si 800 let. Pouze v mnoha německých městech, zemích, zemičkách.... se prostě mluvilo jakousi starou němčinou. A „Němci“ se mezi sebou hádali, soupeřili, bojovali, loupili a také podpláceli, vraždili úplně stejně, jako slovanské kmeny.

Je třeba si uvědomit, že přemyslovské knížectví se rozkládalo jen v asi 30 kilometrovém okruhu kolem Prahy, možná tedy menším než dnešní středočeský kraj. A s těmi ostatními knížectvími a slovanskými kmeny kolem se pražská knížata, a tedy i Václav, musela nějak vypořádat, a to všemi dostupnými prostředky vojenskými, finančními, náboženskými a jinými. Vcelku panuje shoda o tom, že Václav, který se ujal moci v r. 921, musel být zdatný organizátor i vojevůdce, a je také proto nazýván vojvodou. Ubránil se různým vpádům z „Německa“. Zřejmě založil celou řadu kostelů, byť mnohé další jsou mu připisovány účelově a neprávem. Zřejmě byl dosti vzdělaný, šířil všemožnou osvětu a zakládal vinice, podle jiných zdrojů se podílel na různých zemědělských pracích s cílem získat vše potřebné pro mše a svatá přijímání, tedy i hostie. Však ho také vinaři mají za svého patrona.

Už tři roky po jeho smrti dal údajný vrah Boleslav jeho ostatky přenést do Prahy, ještě před koncem století o Václavovi řezenský biskup již hovoří jako o svatém. Nadále ho pak vládnoucí přemyslovská dynastie bere jako patrona rodu i státu. Císař Karel IV, nechal nad jeho hrobem postavit svatováclavskou kapli a také díky jemu vznikla svatováclavská koruna – císař byl původně pokřtěn jako Václav a sv. Václava celoživotně považoval za svého patrona. Postupem času byly sv. Václavovi připisovány mnohé křesťanské ctnosti a není důvod se domnívat, že neprávem. Ono je to asi už pravidlo, že nositelé něčeho nového jdou v tomto ohledu příkladem, ať už se to týká náboženství, různých sociálních hnutí, nových politických idejí apod. – teprve později vše sklouzne do lidské přirozenosti a původní etos se vytrácí. Pro příklady netřeba chodit daleko, vidíme dnes, jak se vzývaná demokracie zdeformovala do byrokratury.

V lidové tradici došlo pak ke spojení pověsti o blanických rytířích s osobou sv. Václava, který v jejich čele má zachránit národ, až bude nejhůře. Nesčíslné množství kostelů nese dedikaci sv. Václavu.

Den jeho vraždy se dnes stal státním svátkem s pojmenováním Den české státnosti. Zachovaná lebka sv. Václava je jen při mimořádných příležitostech vyjímána a převážena na bohoslužbu do Staré Boleslavi. Svatý Václav je jako jediný český světec zahrnut do celosvětového kalendáře římskokatolické církve. O jeho podobu se historici stále přou, podobizna vytvořená podle lebky nebyla obecně přijata. Ale tohle už je lidu obecnému „šumafuk“, lid obecný přijal za svou podobu knížete Václava, kterou mu vtiskl sochař Josef Václav Myslbek v soše stojící v horní části kdysi Koňského trhu, dnes Václavského náměstí v Praze. Tam stojí od r. 1913 a u jejího podstavce kráčí od té doby české dějiny, konají se shromáždění „pro něco“ i „proti něčemu“, oslavují se úspěchy i smutní nad neúspěchy.

Nezbývá tedy, než skončit slovy:

Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím, a na tom „druhém břehu“ věnuj své přátelství i Mgr. Plivníkovi, který Ti „na našem břehu“ zanechal obrázek k Tvé poctě.

=====

(Předchozí části těchto "Povídání" jsou na adrese <http://www.hony-safra.eu>

